

Albert Einstein a Rudolf Steiner

Po roce 1911 se Rudolf Steiner zaměřoval stále více na německý odbor pražské Theosofické společnosti. Zatímco v dubnu 1912 ze tří přednášek Rudolfa Steinera v Praze organizovala dvě ještě Česká společnost theosofická v Obecním domě a pouze jednu její německý odbor v Mozarteu (sídle Klubu německých umělkyní, který vedla Ida Freundová), v roce 1913 už přednášel pouze v Mozarteu a totéž roce 1914.

První veřejná přednáška v roce 1912, která se tentokrát konala v Grégrově sále nově vybudovaného Obecního domu, nesla název „Skryté hlubiny duševního života“. Mezi posluchači seděl i jednadvacetiletý Albert Einstein, který od dubna 1911 působil na katedře teoretické fyziky pražské německé univerzity. Již tehdy známý fyzik Einstein přešel do Prahy z Curychu. Rychle se seznámil s kruhem

Slavného fyzika Alberta Einsteina (na snímku z roku 1912) Steinerova přednáška neoslovila.

kolem Berty Fantové a obohatil ho úvodem do hlavních myšlenek své teorie relativity.

Byl to nejspíš Hugo Bergmann, rovněž zaměstnanec pražské německé univerzity, kdo Einsteina pozval na Steinerovu přednášku. Bergmann patrně předpokládal, že Steiner a jeho myšlenky Einsteina vzhledem k jeho širokým zájmům a tvořivému přístupu k vědě osloví. Einsteinovi však byly Steinerovy popisy duchovní- -vědeckého výzkumu a duchových vjemů navzdory jeho teorii, která překonávala běžné představy prostoru a času, naprosto cizí. Hugo Bergmann na tuto situaci vzpomíná v dopise Paulu Amanovi 28. 4. 1955, tedy přesně 43 let poté: „*Asi v roce 1911 jsem se pokusil seznámit Einsteina s Rudolfem Steinerem, jednou jsem Einsteina vzal také s sebou na přednášku Steinera, ale Einstein pro to bohužel neměl pochopení.*“

V jeho osobních vzpomínkách na Alberta Einsteina se tato situace objevuje takto: „*V těchto měsících přijel Rudolf Steiner na přednášky o anthroposofii do Prahy. Tehdy (stejně jako i dnes) mě zajímal vědecký aspekt anthroposofie, a když jsem tehdy Einsteinovi vyprávěl, že jdu na Steinerovu přednášku, navrhl, že mě doprovodí. Přednášku vyslechl, ovšem nedošlo k sebemenšímu setkání mezi oběma. Einstein odcházel z přednášky s úsměvem. Mystický styl Steinerova myšlení byl opakem Einsteinova fyzikálně orientovaného názoru. Přesto ho ale v pozdější době musela oblast okultná zajímat. Když jsem ho roku 1953 navštívil v Princetonu, byl právě pohroužen do čerstvě vyšlé knihy o parapsychologii. Řekl mi tehdy, jakoby se zájmem i s opovržením zároveň: ‚To nemůže být pravda.‘*“

Dochovaly se ještě vzpomínky dvou jiných pamětníků této Steinerovy přednášky z roku 1912. Vídeňský rentgenolog a profesor fyzikální chemie Franz Halia vzpomíná: „*Po přednášce jsem slyšel nějakou dámu, patrně členku theosofické společnosti, jak se ptá svého průvodce, muže statné postavy, jak se mu přednáška líbila. On odpověděl: ‚Ten člověk zřejmě nemá tušení o existenci neeuklidovské geometrie.‘ Musel jsem si tehdy bohužel zakázat toto tvrzení vyvracet. Bylo zcela zjevně mylné, jelikož jsem měl mnohokrát příležitost slyšet Rudolfa Steinera, jak mluví o neeuklidovské geometrii. Obličej toho muže jsem si ale zapamatoval, a když jsem se později seznámil s Einsteinem na obrázcích i na přednáškách, věděl*

jsem, kdo tento muž byl... Einsteinovi tehdy jeho předsudky zabránily porozumět přednášce. ⁴

Podobně píše i student matematiky a nadšený anthroposof Rudolf Toepell, kterému Rudolf Steiner doporučil jít studovat i do Prahy a který se zde rovněž stal Einsteinovým žákem: „*Díky mému lidsky čistému, nezatíženému vztahu k Einsteinovi se mi jednou i podařilo ho přemluvit, aby se mnou šel na přednášku Rudolfa Steinera... Bohužel jsem je tehdy zapomněl navzájem představit. Einstein zmizel hned po skončení přednášky. Ale v nejbližších dnech jsme se potkali na ulici a Einstein řekl nejprve: ‚Poslyšte, co to ten člověk nedávno povídal za nesmysly!‘ - ‚Víte, pane profesore, z těch ‘nesmyslů‘ už žiji několik let.‘ - ‚Inu, dobře, ale vezměte si tu hloupost: nadsmyslové vjemy. Když už nepoužívám oči a uši, tak ale přeci musím použít nějaký jiný smysl, abych něco vnímal. Atd.‘*“
Materialistické pojetí skutečnosti bránilo Einsteinovi porozumět Steinerovu přístupu.

Rudolf Steiner se o Einsteinově teorii relativity vyjadřoval jen velmi spore a spíše negativně. Z jeho výroků není zřejmé, nakolik se Einsteinovými myšlenkami intenzivněji zabýval. Jakkoliv jejich „setkání“ k ničemu nevedlo, stojí jistě za pozornost jako příklad skutečnosti, že se v Praze této doby potkávala řada těch nejmodernějších duchovních proudů.

⁴ Viz například přednášku pro dělníky na stavbě Goetheana v Dornachu, 27. února 1924, v níž z podnětu otázky, která mu byla položena, Steiner s Einsteinovou teorií relativity polemizuje. (R. Steiner: *Příroda a člověk z pohledu duchovní vědy*. GA 352. Fabula, Hranice 2007, 2. vyd 2011, str. 205nn.) (Pozn. vyd.)

Tomáš Zdražil